مدیرکل پیشین وزارت نفت تأکید کرد؛

ضرورت شکل‌گیری سازوکار جدید برای امنیت انرژی خلیج فارس

در شرایطی که اختلافات درون اوپک و تحولات بازار جهانی نفت، جایگاه این سازمان را با چالش مواجه کرده، مدیرکل پیشین وزارت نفت پیشنهاد داد: ایران با عبور از چارچوب‌های سنتی اوپک و ارائه ابتکاری دیپلماتیک برای تشکیل سازوکاری مشترک میان تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان انرژی، زمینه ایفای نقشی فعال‌تر در معادلات منطقه‌ای و جهانی انرژی را فراهم کند



محمود خاقانی، کارشناس حوزه نفت و انرژی و مدیرکل پیشین وزارت نفت در بررسی وضعیت کنونی اوپک و تأثیر اختلافات اعضا بر آینده این سازمان، با اشاره به اینکه اوپک در سال ۱۹۶۰ میلادی با هدف افزایش قدرت چانه‌زنی کشورهای تولیدکننده و صادرکننده نفت در برابر شرکت‌های بزرگ بین‌المللی شکل گرفت، اظهار کرد: در زمان تاسیس این سازمان، کشورهای تولیدکننده نفت به دنبال آن بودند که در برابر قدرت شرکت‌هایی که در آن دوره به هفت خواهران معروف بودند، از منافع و سهم خود در بازار جهانی دفاع کنند و ایران، عراق و ونزوئلا نیز از جمله کشورهای مؤثر در شکل‌گیری این ائتلاف بودند و پس از انقلاب اسلامی و در جریان جنگ تحمیلی، برخی کشورهای عضو با افزایش تولید و رقابت برای تصاحب بازار، عملاً زمینه کاهش سهم ایران را فراهم کردند و این روند در سال‌های بعد، به‌ویژه هم‌زمان با تشدید تحریم‌های نفتی ایران در دولت نهم و دهم، ادامه یافت؛ به‌گونه‌ای که محدودیت‌های صادراتی ایران برای برخی تولیدکنندگان دیگر به فرصتی برای افزایش سهم خود در بازار تبدیل شد. خاقانی با اشاره به اینکه خروج امارات از اوپک و اختلافات اخیر میان اعضا، نشانه‌هایی از تضعیف انسجام این سازمان است، تصریح کرد: اوپک به‌تدریج از جایگاه و کارکرد اولیه خود فاصله گرفته و با چالش‌های جدی در زمینه حفظ وحدت اعضا و مدیریت بازار مواجه است؛ به‌ویژه آنکه فشارهای سیاسی آمریکا بر برخی کشورهای عضو و تلاش برای تغییر ساختار مدیریت صنعت نفت در کشورهایی مانند عراق و ونزوئلا می‌تواند این روند را تشدید کند.

وی افزود: بغداد معتقد است ظرفیت تولید نفت عراق می‌تواند به حدود شش میلیون بشکه در روز برسد و در برنامه‌های خود افزایش تولید تا حدود پنج میلیون بشکه را دنبال می‌کند؛ بنابراین خواهان آن است که سهمیه مجاز تولیدش افزایش یابد تا بتواند با اتکا به درآمدهای نفتی، منابع مالی مورد نیاز برای توسعه و بازسازی کشور را تأمین کند. عراق در شرایطی به دنبال افزایش سهمیه تولید خود است که دولت مرکزی این کشور نیز بر تمرکز مدیریت صنعت نفت و کنترل قراردادها و درآمدهای نفتی تأکید دارد؛ موضوعی که از نگاه من، با تحولات سیاسی و اقتصادی منطقه و تلاش آمریکا برای تعامل با ساختار متمرکزتر در مدیریت منابع نفتی عراق ارتباط دارد و می‌تواند بر معادلات درونی اوپک‌پلاس نیز اثرگذار باشد.

خاقانی با بیان اینکه آمریکا به‌دنبال افزایش نقش خود در مدیریت بازار جهانی انرژی است، اظهار کرد: به اعتقاد من، واشنگتن تمایل دارد تصمیم‌گیری درباره عرضه و قیمت نفت بیش از گذشته تحت تأثیر سیاست‌های این کشور قرار بگیرد و در همین چارچوب، تضعیف سازمان‌هایی مانند اوپک و اوپک‌پلاس می‌تواند به افزایش قدرت چانه‌زنی آمریکا در بازار جهانی منجر شود؛ از این منظر، فشار بر اعضای اوپک و تلاش برای تغییر ساختار مدیریت صنعت نفت در کشورهای تولیدکننده را باید در چارچوب تحولات گسترده‌تر بازار انرژی بررسی کرد.

*نقش ایران در تصمیم‌سازی‌های اوپک

این کارشناس حوزه انرژی با اشاره به جایگاه ایران در اوپک و اوپک‌پلاس نیز گفت: به اعتقاد من، ایران از سال ۱۳۸۴ به این سو نتوانسته نقش مؤثری در تصمیم‌سازی‌های اوپک ایفا کند و با وجود حضور نمایندگان کشور در ساختار دبیرخانه این سازمان، این حضور به معنای برخورداری از قدرت چانه‌زنی و اثرگذاری متناسب در تصمیمات کلان نبوده؛ در واقع، تحریم‌ها، محدودیت‌های صادراتی و رقابت سایر تولیدکنندگان برای تصاحب سهم ایران از بازار، موقعیت کشور را در معادلات نفتی تضعیف کرده است. خاقانی در ادامه با اشاره به تحولات تنگه هرمز و تأثیر آن بر بازار جهانی انرژی اظهار کرد: تحولات این آبراه راهبردی نشان داده که امنیت انتقال نفت از خلیج فارس تا چه اندازه می‌تواند بر اقتصاد کشورهای تولیدکننده و مصرف‌کننده اثرگذار باشد؛ با این حال، نبود شفافیت درباره تصمیم‌های مرتبط با تردد نفتکش‌ها، میزان صادرات و نحوه بهره‌مندی کشور از افزایش قیمت نفت، ضرورت پاسخ‌گویی و ارائه توضیحات روشن به افکار عمومی را بیشتر کرده است. وی با بیان اینکه ایران می‌تواند از شرایط کنونی برای ارائه یک ابتکار دیپلماتیک در حوزه انرژی استفاده کند، پیشنهاد کرد: کشور به‌جای آنکه صرفاً در چارچوب اختلافات و محدودیت‌های موجود در اوپک فعالیت کند، زمینه شکل‌گیری یک سازمان یا سازوکار مشترک میان تولیدکنندگان و صادرکنندگان انرژی از یک سو و مصرف‌کنندگان و واردکنندگان از سوی دیگر را فراهم کند؛ ساختاری که در آن منافع هر دو طرف در تعیین قیمت و مدیریت عرضه مورد توجه قرار گیرد.

خاقانی در پایان تأکید کرد: ایران می‌تواند با ارائه چنین ابتکاری، از جایگاه جغرافیایی و ظرفیت‌های انرژی خود برای ایفای نقش فعال‌تر در معادلات منطقه‌ای و جهانی استفاده کند؛ چراکه آینده بازار نفت تنها به میزان تولید و سهمیه کشورهای عضو اوپک وابسته نیست، بلکه امنیت عرضه، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها، فناوری‌های جدید و همکاری میان تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان نیز در شکل‌دهی به این بازار نقش تعیین‌کننده‌ای خواهند داشت.

راه حل مهار ماینرهای غیرمجاز چیست؟

با وجود کشف و جمع‌آوری ماینرهای غیرمجاز و تحمیل خسارت‌های ناشی از فعالیت این تجهیزات به شبکه برق کشور همچنان نبود قانون بازدارنده و ضمانت‌های اجرایی کافی، برخورد مؤثر با این پدیده را با چالش مواجه کرده؛ موضوعی که تصویب طرح مقابله با استخراج غیرمجاز رمزارز در مجلس را به ضرورتی جدی تبدیل کرده است.

برآورد می‌شود حدود ۱۵۰۰ تا ۲۰۰۰ مگاوات برق در کشور توسط استخراج‌کنندگان غیرمجاز رمزارز مصرف شود؛ ظرفیتی قابل‌توجه که در شرایط تلاش برای افزایش تاب‌آوری انرژی کشور تأمین آن می‌تواند بر سایر بخش‌ها نیز اثرگذار باشد. در واقع اختلال در تأمین برق ممکن است پیامدهایی برای بخش‌های درمانی، امنیتی و اقتصادی به همراه داشته باشد و از این رو، جمع‌آوری حتی یک دستگاه ماینر غیرمجاز می‌تواند به اندازه تأمین برق ۱۲ خانه مسکونی به شبکه برق کمک کند. اما با این حال، مقابله با استخراج غیرمجاز رمزارز و جمع‌آوری دستگاه‌های فعال در این حوزه با چالش‌هایی همراه است. طبق اظهارات مسئولان، برخی از این دستگاه‌ها ابعاد کوچکی دارند و ممکن است در فضاهای مختلفی از جمله منازل، انبارها و محیط‌های صنعتی پنهان شده باشند؛ به‌طوری که هنگام مراجعه برای شناسایی و کشف این تجهیزات گاهی ساعت‌ها زمان نیاز است. از سوی دیگر، شیوه فعالیت برخی مزارع استخراج غیرمجاز نیز تغییر کرده است. اخیراً مواردی مشاهده شده که برخی از این مراکز برای فرار از کنترل‌های هوشمند شبکه برق به استفاده از ژنراتورهای گازسوز روی آورده‌اند؛ امری که نشان می‌دهد مقابله با این پدیده نیازمند رصد مستمر و همکاری همه دستگاه‌های مسئول است.

استخراج بیت‌کوین مستلزم فعالیت شبانه‌روزی دستگاه‌ها است و این تجهیزات هنگام کار گرمای زیادی تولید می‌کنند. بنابراین، برای خنک نگه داشتن محیط مزارع استخراج، استفاده مستمر از تجهیزات سرمایشی به‌ویژه کولرهای گازی ضروری است و این مسئله، خود به افزایش مصرف برق و تحمیل بار مضاعف بر شبکه منجر می‌شود. در همین راستا، با اقدامات انجام‌شده، تاکنون حدود ۳۰۰ هزار دستگاه استخراج رمزارز کشف و جمع‌آوری شده است، اما همچنان تداوم فعالیت استخراج‌کنندگان غیرمجاز و تغییر شیوه فعالیت برخی از آن‌ها، ضرورت تقویت ابزارهای نظارتی و قانونی را بیش از گذشته نمایان می‌کند.

در این میان، یکی از موضوعات مطرح‌شده، نبود قوانین بازدارنده و مجازات متناسب برای برخورد با استخراج غیرمجاز رمزارز است؛ به‌طوری که در برخی نقاط کشور به دلیل سودآوری بالای این فعالیت برخی افراد ترجیح می‌دهند منازل مسکونی را به جای اجاره دادن به استقرار دستگاه‌های ماینر اختصاص دهند و از این طریق درآمدهای قابل‌توجهی کسب کنند که این موضوع، ضرورت ورود جدی دستگاه قضایی و نهادهای نظارتی را نیز مطرح می‌کند.

در واکنش به این وضعیت، شرکت توانیر در اطلاعیه‌ای اعلام کرد که بر اساس سازوکار ابلاغی وزارت نیرو استفاده‌کنندگان غیرمجاز از شبکه برق از جمله استخراج‌کنندگان غیرمجاز رمزارز، دستکاری‌کنندگان کنتور، استفاده‌کنندگان از انشعابات غیرمجاز و مصرف‌کنندگان برق خارج از مجوز علاوه بر جرایم پیش‌بینی‌شده در قانون، به مدت یک سال از یارانه انرژی محروم می‌شوند. بر اساس این اطلاعیه، بهای برق مصرفی این مشترکان پس از تشخیص تخلف به مدت یک سال بر مبنای تعرفه آزاد محاسبه و دریافت خواهد شد. هدف از اجرای این سازوکار عدالت در توزیع انرژی، صیانت از حقوق مردم و مشترکان قانونمند، حفظ پایداری شبکه برق و برخورد قاطع با سوداگران انرژی عنوان شده است. با وجود این اقدامات، مسئولان صنعت برق همچنان بر ضرورت تقویت ضمانت‌های قانونی برای مقابله با استخراج غیرمجاز رمزارز تأکید دارند. هادی سفیدمو، مجری نظارت و ساماندهی استخراج رمزدارایی شرکت توانیر اخیراً با تأکید بر این موضوع اعلام کرده است که هنوز قانون برخورد با استخراج غیرمجاز رمزارز در مجلس تصویب نشده و تصویب چنین قانونی می‌تواند نقش بازدارنده داشته باشد. همچنین ظرفیت‌های وزارت ارتباطات نیز هنوز به‌طور کامل برای مقابله با این فعالیت‌ها به کار گرفته نشده و همکاری دستگاه‌های مختلف در این زمینه ضروری است.

اخبار

مذاکرات دشوار برای سهمیه‌های نفت ۲۰۲۷؛

اوپک‌پلاس آماده یکی از پیچیده‌ترین نشست‌های خود می‌شود

عربستان سعودی، روسیه و ۱۹ عضو دیگر ائتلاف اوپک‌پلاس، در نشستی آنلاین گرد هم می‌آیند تا سهمیه‌های تولید نفت خود برای سال ۲۰۲۷ را تعیین کنند، اما با توجه به چشم‌انداز نامطمئن بازار، تحلیلگران این مذاکرات را دشوار ارزیابی می‌کنند

سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) و متحدانش در ائتلاف اوپک‌پلاس، همچنین موضوع مهم تعیین سطوح جدید ظرفیت تولید پایه برای هر یک از اعضا را بررسی خواهند کرد که مبنای تعیین سهمیه‌های تولید نفت قرار می‌گیرند.

تجاوز نظامی آمریکا به ایران - یکی از اعضای اوپک - و تشدید حملات به زیرساخت‌های انرژی در جریان جنگ روسیه و اوکراین، چشم‌انداز بازار نفت را با ابهام بیشتری مواجه کرده است.

خورخه لئون، تحلیلگر موسسه ریستاد انرژی، این نشست را یکی از پیچیده‌ترین نشست‌های اوپک‌پلاس طی سال‌های اخیر توصیف کرد و گفت: تعیین و نهایی کردن برخی اهداف برای این سازمان بسیار دشوار خواهد بود.

بلومبرگ نیز به نقل از دو نماینده ناشناس اوپک‌پلاس گزارش کرد که این ائتلاف ممکن است به دلیل ابهامات ژئوپلیتیکی، سهمیه‌های فعلی تولید را برای ژانویه حفظ کند.

*معیارهای جدید تولید

پس از ماه‌ها کمبود عرضه و افزایش شدید قیمت‌ها در پی جنگ اوکراین و تجاوز نظامی آمریکا به ایران، آژانس بین‌المللی انرژی پیش‌بینی کرده است که در سه‌ماهه چهارم سال، بازار نفت بار دیگر با مازاد عرضه مواجه شود، زیرا عرضه افزایش می‌یابد، اما تقاضا همچنان ضعیف باقی می‌ماند.

آرنه لومان راسموسن، تحلیلگر موسسه گلوبال ریسک منیجمنت، گفت: احتمال شکل‌گیری مازاد قابل‌توجه عرضه نفت در جهان ممکن است کاهش تولید در سال ۲۰۲۷ را ضروری کند.

در چنین شرایطی، پرسش اصلی برای اعضای اوپک‌پلاس این خواهد بود که کدام کشورها حاضرند برای تحقق این هدف از تولیدشان بکاهند.

سطوح جدید ظرفیت تولید که از سال ۲۰۲۷ به بعد مبنای تعیین سهمیه‌های تولید قرار خواهند گرفت، پس از دو سال بررسی توسط شرکت مشاوره‌ای مستقل آمریکایی «دی گولیر اندمک‌ناتن» تعیین شده‌اند.

هیثم الغیص، دبیرکل اوپک، در اواسط نوامبر گفت: برای نخستین بار، حداکثر ظرفیت تولید پایدار کشورها از طریق فرایندی مستقل و بی‌طرفانه ارزیابی و تعیین شده است. با این حال، درگیری‌های نظامی در منطقه خلیج فارس و تشدید جنگ روسیه و اوکراین، فعالیت صنعت نفت را در چندین کشور مهم عضو این ائتلاف به‌شدت مختل کرده است.

لئون گفت: هر کشوری که با کاهش تولید مواجه شده، می‌تواند به‌طور منطقی استدلال کند که این کاهش موقتی بوده، که ممکن است اعضا را به درخواست سهمیه‌های بالاتر سوق دهد.

*احتمال خروج یک عضو دیگر از اوپک

عراق، یکی از تولیدکنندگان نفت خلیج فارس که بیشترین آسیب را از جنگ خاورمیانه متحمل شده است، بنا بر گزارش‌ها، ارزیابی ظرفیت تولید نفت خود را که اخیرا انجام شده، رد کرده است. ارزیابی جدید ظرفیت تولید عراق را کمتر از ۵ میلیون بشکه در روز برآورد کرده، اما بغداد مدعی است توانایی تولید روزانه ۵.۲ میلیون بشکه نفت را دارد. باسم خضیر، وزیر نفت عراق، گفت: ما با اوپک برای افزایش سقف تولید خود مذاکره می‌کنیم و این مذاکرات صرفا تشریفاتی نیست. عراق یکی از اعضای موسس اوپک است و حق دارد از حقوق خود دفاع کند.